

Türk İhracat Şirketleri Sürdürülebilirlik İfadeleri Üzerine Bir İçerik Analizi

Esin Can¹

Burcu Özgül²

Öz

Global dünyada var olan ekonomik, sosyal ve çevresel sorunlarla birlikte, sürdürülebilirlik dünyada ilgi gösterilen bir kavram haline gelmiştir. Günümüzde şirketlerin, varlıklarını sürdürülebilmeleri için, sürdürülebilirliğin tüm boyutlarını kurumsal yönetim ilkeleri ile birlikte ele almaları gerektiği konusu üzerinde durulmaktadır. Bu sorumluluk bilincine sahip olan ülkeler ve şirketler, sürdürülebilirlik stratejileri oluşturmakta ve bu faaliyetleri de tüm paydaşlarına açık ve şeffaf bir biçimde sürdürülebilirlik raporlarıyla sunmaktadırlar. Bu çalışmanın amacı; Fortune 500 Türkiye 2017 listesinde yer alan ihracatta ilk 100 içerisinde bulunan, uluslararası Türk şirketlerinin, sürdürülebilirlik raporları ve web sayfalarının/faaliyet raporlarının ekonomik, sosyal, çevresel ve yönetim boyutlarına ilişkin açıklamalarının içerik analizi yöntemiyle incelenmesidir. Örneklem grubu olarak ihracatta ilk 100 şirketin seçilmesinin temel nedeni; global ticarete yer alan çokuluslu şirketlerin faaliyetlerinin daha görünür olmasıdır. Tüm paydaşlar, bu işletmelerden kârlılık bağlamında ekonomik değer yaratmasını beklemenin yanı sıra, toplumun yaşam standartlarını artıran kaliteli mal ve hizmet üretmelerini ve sürdürdükleri faaliyetlerden dolayı neden oldukları sosyal ve çevresel etkileri en aza indirmelerini beklemektedir. Literatürde şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarına ait içerik analizi çalışmaları bulunmaktadır. Tüm çalışmaların ortak noktası; yayımlanan raporların içeriğinde ülkeye ve sektörler göre farklılıklar tespit edilmiş olmasıdır. Çalışma, Türk ihracat şirketlerinin sürdürülebilirlik raporları ve web sayfalarındaki/faaliyet raporlarındaki kurumsal sürdürülebilirlikle ilgili tüm bilgilerin analiz edilmesi açısından, özgün bir nitelik taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler

Sürdürülebilirlik • Kurumsal sürdürülebilirlik • Sürdürülebilirlik raporları • BIST Sürdürülebilirlik Endeksi

Content Analysis of Turkish Export Companies' Sustainability Expressions

Abstract

Sustainability, together with global economic, social, and environmental issues, is the present topic of interest worldwide. There is a need to have a holistic view of sustainability in addition to corporate governance for companies to maintain their assets. Those with awareness of this responsibility frame strategies for sustainability and preserve transparency in communication to all stakeholders. The present study aims to investigate economic, social, environmental, and management sustainability statements on reports and web pages/activity report of the multinational companies featuring in top the 100 exporters list on the Fortune Global 500 Companies 2017. The top 100 companies are included in the study sample as they represent the top players in world trade and thus are highly visible. Not only do all stakeholders expect to create economic value in terms of profitability, but they also expect to produce quality goods and services that improve the living standards of the society and reduce social and environmental impacts resulting from the activities. Literature deals with content analysis studies of companies' sustainability reports. Majority of the previous studies highlight the differences in the content of the published reports according to the countries and sectors. The present study is unique in terms of analysis of all information related to corporate sustainability in the context of sustainability reports and web pages/activity reports of Turkish export companies.

Keywords

Sustainability • Corporate sustainability • Sustainability reports • BIST Sustainability Index

1 Sorumlu yazar: Esin Can (Prof. Dr.), Yıldız Teknik Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, İstanbul Türkiye.
Eposta: eesincan@gmail.com

2 Burcu Özgül (Doktora Öğrencisi), Yıldız Teknik Üniversitesi, Yönetim ve Organizasyon Programı, İstanbul Türkiye.
Eposta: burcuozgul20@hotmail.com

Atf: Can, E. ve Özgül, B. (2018). Türk ihracat şirketleri sürdürülebilirlik ifadeleri üzerine bir içerik analizi. *Istanbul Management Journal*, 29, 7–30. <http://dx.doi.org/10.26650/imj.2018.29.84.0001>

Dünyadaki kaynakların kıt olması, tüketicilerin bilinçlenmesi ve sorumlu yatırımcıların varlığı; kaynak kullanımında verimliliği, atık yönetimini, geri dönüşümü, verimli ürün geliştirmeyi, verimli süreç ve tedarik yönetimini gündeme getirmiştir. Şirketler, yoğun rekabetin yaşandığı piyasalarda ve ekonomik çevrelerde, gün geçtikçe azalan doğal kaynaklara dayanarak, daha önceki yıllardaki çalışma şekliyle faaliyetlerini sürdürmekte zorlanmaktadır. Günümüz dünyasında, şirketlerin sürdürülebilir bir değer yaratabilmeleri için öncelikle kendi çıkarlarını toplumsal çıkarlarla çatıştırmadan faaliyetlerini gerçekleştirmeleri, gelecek kuşakların yaşam hakkını gözetmeleri ve sadece kârlılık temelinde büyümeyi hedeflememeleri, sosyal ve çevresel konuların da yönetim şekline entegre edildiği bir yaklaşım benimsemeleri gerektiği oldukça açıktır. Sürdürülebilirlik trendinin yükselmesiyle birlikte, tüm paydaşlarına duyarlı olan şirketlerin, çevrelerindeki tüm süreçleri mercek altına aldıkları ve sürdürülebilirliği iş yapış şeklinin bir parçası haline getirdikleri görülmektedir. Diğer yandan, ekonomik, sosyal ve çevresel performansla ilgili risk ve fırsatların kesişmesi, sürdürülebilirliği stratejik bir öncelik haline getirmiştir.

Global ticaret ortamında faaliyet gösteren uluslararası şirketler, sürdürülebilirliği yalnızca maliyetleri azaltmak veya etkinlik kazanmanın bir yolu olarak görmemeye, aksine rekabet avantajı kazanmak ve paydaşlarına uygun olan ürünleri, hizmetleri ve markaları konumlandırmak yoluyla büyümek için, bir araç olarak kullanmaktadır. Ayrıca; sermayedarlar, tüketiciler, yatırımcılar ve diğer paydaşlar, şirketlerin sürdürülebilirlik uygulamalarına ilişkin zamanında, ilgili ve objektif bir şekilde rapor yayımlamalarını beklemektedirler.

Güven, insanların birbirleriyle kurdukları ilişkilerde olduğu gibi, şirketlerin de paydaşlarıyla kurdukları ilişkilerin temelinde yer almaktadır. Şirketlerin yarınlarda var olabilmesi için paydaşlarıyla güven veren ilişkiler kurmaları gerekir ki, bu da ancak şeffaf ve hesap verebilir olmakla sağlanabilir. Şeffaf olunmasına yönelik artan baskılar sonucunda, giderek artan sayıda şirket tarafından sürdürülebilirlik faaliyetlerine yönelik çalışmalar sürdürülebilirlik ve/veya faaliyet raporları aracılığıyla yayımlanmaktadır. Buradan hareketle, bu araştırmanın temel amacı, uluslararası faaliyetlerde bulunan Fortune 500 Türkiye 2017 listesinde yer alan ihracatta ilk 100 içerisinde olan uluslararası şirketlerin, sürdürülebilirlik raporları ve web sayfalarının ve/veya faaliyet raporlarının ekonomik, sosyal, çevresel ve yönetim boyutlarına ilişkin açıklamalarının içerik analizi yöntemiyle incelenmesidir. Bu çalışma, kurumsal sürdürülebilirliğin; ekonomik, sosyal, çevresel ve yönetim olmak üzere dört boyutunu ele alan ve kapsam itibarıyla şirketlerin sürdürülebilirlik raporları ve web sayfalarını ve/veya faaliyet raporlarını birlikte inceleyen özgün bir çalışmadır.

Literatür Taraması

Sürdürülebilirlik konusunda dünyada gelişen farkındalık sayesinde son yıllarda sürdürülebilirlik konularında yapılan çalışmalarda artış olduğu gözlenmektedir. Bu çalışmalardan birinde, Türkiye’de GRI Raporlama Çerçevesi’ne göre 2015 yılına kadar yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarında yapılan açıklamalarda sektörler ve yıllara göre farklılık olup olmadığı araştırılmış olup, sektörler ve yıllar arasında farklılıklar tespit edilmiştir (Şahin, Çankaya ve Karakaya, 2018). Benzer biçimde Çin’de yapılan bir çalışmada da, yıllar geçtikçe sürdürülebilirlik raporlarının sayıca artış göstermiş olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Huang ve Wang, 2010). 30 ülkede 7 ayrı sektörün dahil edildiği bir çalışmada ise, GRI Raporlama Çerçevesi’ne göre raporlama yapan 933 şirketin sürdürülebilirlik raporlarına içerik analizi yapılmış olup, yayımlanan raporların içeriğinde ülkeye ve sektörler için farklılıklar tespit edilmiştir (Barkemeyer, Preuss ve Lee, 2015).

Bangladeş’te yapılan bir çalışmada bankaların yayımlamış oldukları sürdürülebilirlik raporları incelenmiş ve raporlarda yer alan açıklamalarda sürdürülebilirliğin sosyal boyutuna dair açıklamaların daha detaylı olduğu sonucu tespit edilmiştir (Tang & Chan, 2010). Türkiye’de yapılan bir başka çalışmada 2013’te ISO tarafından belirlenen 100 büyük sanayi şirketinin sürdürülebilirlik raporlarında yapılan açıklamalar içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Araştırma sonuçları, 21 şirketin sürdürülebilirlik raporlarına sahip olduğunu göstermiştir (Yangil, 2015).

Türkiye’de 2011 yılında 215 şirketin dahil edildiği diğer bir çalışmada, sürdürülebilirlik raporları analiz edilmiştir. Araştırma sonuçları, şirketlerin çoğunlukla sürdürülebilirlik konusunda rapor yayımlamadığını gösterirken, rapor yayımlayan şirketlerin ise, çevresel konularla daha az ilgilendikleri sonucunu ortaya koymuştur (Pricewaterhouse Coopers, 2011).

Yapılan çalışmalar değerlendirildiğinde, sürdürülebilirlik raporlarına yönelik çalışmaların arttığı gözlenmektedir. Özellikle de çok uluslu işletmeler uluslararası ticaretin etkilerini minimize etmek amacıyla, sürdürülebilirlik performanslarını raporlamada daha aktiftirler (Kolk, 2003, s. 279). Ancak yalnızca sürdürülebilirlik raporlarını analiz ederek bir şirketin sürdürülebilirlik performansının doğru olarak değerlendirilemeyeceğini belirtmek gerekir. Araştırma kapsamına dahil olan şirketlerin web sayfalarına ve kamuya açıkladıkları tüm bilgilere bakarak analiz yapılmasının daha doğru olacağı düşünülmektedir. BIST³ Sürdürülebilirlik Endeks seçim kriterleri incelendiğinde, değerlemeye tabi olan şirketlerin kamuya açıkladıkları tüm bilgilerin EIRIS⁴ tarafından değerlendirildiği görülmektedir. Buradan hareketle, bu çalışmada Fortune 500 Türkiye 2017 listesinde yer alan

3 Borsa İstanbul

4 Ethical Investment Research Services Limited

ihracatta ilk 100 içerisinde olan şirketlerin kurumsal sürdürülebilirlik çalışmalarına ne derece önem verdiklerini belirlemek amacıyla web sayfalarında/faaliyet raporlarında ve sürdürülebilirlik raporlarında yapılan açıklamalar içerik analizi yapılarak sürdürülebilirlik performansları değerlendirilmiştir. Şirketlerin kurumsal sürdürülebilirlik performansının daha doğru tespit edilmesi açısından bu çalışmanın önemli olduğu düşünülmektedir. Ayrıca bu çalışma, şirketlerin sürdürülebilirlik çalışmalarında ilk sırada ele alınan ve incelenen hususların paydaşların beklentilerini ne ölçüde karşıladığı açısından da önem taşımaktadır.

Kurumsal Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik; ekonomik, sosyal ve çevresel olmak üzere üç boyutu içinde barındıran bir kavramdır. John Elkington tarafından ortaya atılmış olan “Triple Bottom Line” yaklaşımı, sürdürülebilirliğin; ekonomik, sosyal ve çevresel üçayağının dengeli olması gerektiğini savunur. Üçayağın her biri ihmal edilmeden eş zamanlı ele alınmalıdır (Aras ve Sarıoğlu, 2015, s. 24). Ancak bu boyutlar geçmişte ne yazık ki birbirinden ayrı düşünülmüş ve incelenmiştir (Çaymaz, Soran ve Erenel, 2014, s. 209). Bu da ekolojinin bozulmasına, iklim değişikliklerine, küresel ısınmaya ve doğal kaynakların azalmasına sebebiyet vermiştir. Böylece, işletmelerin kaynak kıtlığı yaşaması, buna bağlı olarak girdi maliyetlerinin artması, onları sürdürülebilir faaliyetlerini benimsemeye itmiştir. Bu farkındalığa sahip işletmeler de kurumsal sürdürülebilirlik için çalışmalara başlamıştır (Özgül ve Mengi, 2016, s. 311).

Sürdürülebilirliğin öneminin artması sürdürülebilir kalkınma kavramını ortaya çıkarmıştır. 1987’de Bruntland Raporu’nda yapılmış olan sürdürülebilir kalkınma tanımı, *“insanlık; doğanın gelecek nesillerin gereksinimlerine cevap verme yeteneğini tehlikeye atmadan, günlük ihtiyaçları temin ederek, kalkınmayı sürekli kılma yeteneğine sahiptir.”* anlamını ifade etmektedir (Glavic ve Lukman, 2007, s. 1884). Benimsenen bu tanımın, ekonomik, sosyal ve çevresel eşitlikle ilgili olduğu görülmektedir. Kurumsal sürdürülebilirliği ise, uzun vadede değer yaratabilmek için, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutların kurumsal yönetim ilkeleri ile birlikte ele alınıp, işletmenin tüm süreçlerine ve karar mekanizmalarına entegre edilerek risklerin yönetilmesi olarak tanımlayabiliriz (Özçelik, 2013, s. 4988).

21 yüzyılda, işletmelerin sadece kâr odaklı hareket etmeleri mümkün değildir. Faaliyetlerini gerçekleştirdikleri hem ulusal hem de uluslararası çevredeki topluma ve çevreye duyarlı bir kurumsal vatandaş olmaları gerektiği oldukça açıktır. Global dönüşüm sürecinin yaşandığı bu dönemde, işletmelerin gündeminde sürdürülebilirlik kavramı önemli bir yer etmektedir. İşletmelerin faaliyetlerinden etkilenen ve işletmeleri etkileyen grupların yani paydaşların beklenti ve isteklerini karşılamadan iş yapmanın mümkün olmadığı (Polat, 2017, s. 33) bu çağda, işletmelerin gelecek nesillerin yaşam kalitesini dikkate almaları, insan odaklı bakış açısını benimsemeleri ve insana değer

katan faaliyetleri gerçekleştirmeleri önem kazanmıştır (Aras ve Sarıoğlu, 2015, s. 26). Açıkçası, geçmişteki sadece ekonomik içerikli beklentiler, bugün yerini ekonomik, sosyal ve çevresel içerikli beklentilere bırakmış diyebiliriz (Polat, 2017, s. 35). Şöyle ki; yatırımcıların ve paydaşların işletmeyle ilgili bilmek istedikleri bilgiler gün geçtikçe artmaktadır. Bütün paydaşlar, işletmenin faaliyetleri dolayısıyla çevreye olan etkilerini kontrol edip etmediklerini ve sosyal faaliyetlere ne derecede önem verdiklerini bilmek istemektedirler. İşletme ile ilgili karar verme süreçlerinde sadece ekonomik göstergelerle yetinmemekte ve daha kapsamlı bilgiler aramaktadırlar. Bu bağlamda işletmelerin sürdürülebilirlik stratejileri oluşturmaları ve faaliyetlerinin sonuçlarını paydaşlarıyla paylaşmak amacıyla sürdürülebilirlik raporlarını yayımlamaları gerekmektedir (IIA Global Perspectives and Insights, 2015, s. 3).

Diğer yandan, Küresel Ayak İzi Ağı'nın yaptığı araştırma sonuçları, dünyanın bir yılda bize sunduğu doğal kaynağı sekiz ayda tükettiğimizi göstermektedir. Bu sonuç; kıtlıkların artacağı, temiz su kaynaklarının yok olacağı, biyoçeşitlilik kayıplarının yaşanacağı ve olumsuz hava olayları ile karşı karşıya kalacağımızı göstermektedir. Yaşanması muhtemel bu olaylar, sürdürülebilirlik kavramının global dünyada tartışılmasına ve global uygulamalar geliştirilmesine yol açmaktadır (Özgül ve Mengi, 2016, s. 146). BM⁵, OECD⁶, G20 ve borsaların arasındaki işbirlikleri gibi bir çok uluslararası platformun, iklim değişikliği, doğal kaynakların tükenmesi ve etik sorunlar gibi sorunların çözümlenmesi için işletmelerin ekonomik, sosyal, çevresel ve kurumsal yönetim ilkeleri uygulamalarını artırmaları gerektiği konusunda görüş birliği içerisinde oldukları görülmektedir (Pricewaterhouse Coopers, 2011, s. 3). Bu bakımdan sürdürülebilirliği sadece sosyal sorumluluk olarak algılamak doğru bir yaklaşım değildir. Aksine işletmelerin yarınlarda var olması için sürdürülebilirlik ön koşuldur diyebiliriz (Bıçakçı, 2012, s. 49).

Kurumsal Sürdürülebilirliğin Boyutlarının Birbirleriyle Etkileşimi

Sürdürülebilirliğin ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarının, dengeli bir biçimde sürekli iyileşme ve gelişme gösterecek şekilde kurumsal yönetim ilkeleri kapsamında yönetilmesi gerekir. Kısacası, kurumsal yönetim mekanizmasıyla birlikte ekonomik, sosyal ve çevresel amaçlar, bireysel ve toplumsal amaçlarla dengelenmeye çalışılır. Bu amaçlar; işletmelerin ve toplumun çıkarlarının olabildiği ölçüde ortak hale getirilmesidir (Tanç ve Cingöz, 2011, s. 207).

İşletmelerin sürdürülebilir bir değer yaratabilmeleri için; şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri doğrultusunda bir kültür benimsemeleri, adil ve sorumlu davranmaları ve kurumsal güven veren yaklaşımlar geliştirmeleri gerekir (Argüden, 2007, s. 30). Kurumsal güvenin sağlanmasında, yönetim kurulu yapısının ve işleyişinin

⁵ Birleşmiş Milletler

⁶ Organisation For Economic Co-operation and Development: Ekonomik kalkınma ve İşbirliği Örgütü

sağlam temellere oturturulması önemli bir husustur. Genel müdür ve yönetim kurulu başkanlığı pozisyonlarının birbirinden ayrılması ve yönetim kurulunun üçte birinin bağımsız üyelerden oluşması gerekmektedir (Arslantaş ve Fındıklı, 2010, s. 267). BM, AB, OECD ve Dünya Bankası, kurumsal güvenin sağlanmasının sorumluluğunun en başta yönetim kurullarına, yönetim kurulu başkanlarına ve genel müdüre ait olduğu üzerinde durmaktadır. İşletmelerin üst düzey yöneticilerinin; bu sorumluluğun bilincini taşımaları, paydaşlarını tanımlamaları, onlarla işbirliği içinde olmaları ve gerçekleştirmiş oldukları faaliyetler hakkında şeffaf bir biçimde hesap vermeleri beklenmektedir (Korkmaz, 2009, s. 25). Ayrıca işletmelerin kurumsal yönetim anlayışı çerçevesinde risklerini etkin bir biçimde yönetmeleri de gerekir. Aynı zamanda bu çerçevede süreçlerin doğru bir biçimde yürüyüp yürümediği ve risklerin etkili bir şekilde yönetilip yönetilmediği, iç denetim mekanizmasına olan ihtiyacı ortaya çıkarır. Bu bağlamda, işletmede gerçekleştirilen iç denetimlerle sürdürülebilirlik uygulamaları ve raporlama girişimlerinin etkinliği bağımsız ve objektif bir gözle değerlendirilebilmektedir (TÜSİAD, 2008, s. 8). O halde, iç denetim ve risk yönetimi, kurumsal yönetim anlayışını destekleyen kurumsal sistemler ve yönetsel araçlardır. Şöyle ki; iç denetim mekanizması, kurumsal yönetim anlayışı doğrultusunda gerçekleşen tüm süreçlere yönelik yaptığı değerlendirmelerle birlikte eksiklikler henüz oluşmadan proaktif bir yaklaşımla adillik, hesap verebilirlik, şeffaflık ve sorumluluk ilkelerine uygun olan kurumsal yönetim uygulamalarını destekler (Uzun, 2006).

Diğer taraftan, hem bireyler ihtiyaçlarını karşılarken hem de işletmeler faaliyetlerini gerçekleştirirken çevrelerine telafisi olmayan zararlar vermektedirler. Bununla beraber, doğal kaynaklar tükenmekte, iklimler değişmekte, buzullar erimekte ve kıtlık baş göstermektedir. Yapılan araştırmaların sonuçları yaşanan değişimin sorumlusunun insanoğlu olduğunu ortaya koymaktadır (Yurtsever, 2014, s. 98.). Buradan hareketle dünyayı yaşanır kılabilmek ve doğayı her an kullanabilmek için hükümetlere, sivil toplum kuruluşlarına, işletmelere ve toplumdaki bireylere rol ve sorumluluklar düşmektedir. Bugün gelinen nokta da büyük boyuttaki işletmelerin, günlük hayatta en azından bir ülkenin hükümeti kadar etkili olduğunu söylemek doğru bir yaklaşım olacaktır. İşletmeler, her geçen gün toplumla ilişkisini giderek arttırmakta ve toplumdaki bireylerin yaşantılarında büyük rol oynamaktadırlar. Doğaldır ki, işletmeler üzerlerine düşen rol ve sorumluluğu yerine getirmek için yasal veya toplumsal baskı olmaksızın faaliyetlerinin çevreye olan etkisini minimize edecek şekilde gerçekleştirmeli, toplum refahını ve yaşam kalitesini geliştirmeye destek vermelidirler (Korkmaz, 2009, s. 24). Ancak, işletmelerin çok azı kendi kararlarıyla sürdürülebilirliği ele almaktadır. Çoğunlukla, yatırımcıların ve kamuoyunun baskısı ve yasal düzenlemelerin etkisiyle sürdürülebilirlik ele alınmaktadır (Çıtak ve Ersoy, 2016, s. 44). Günümüz iş yaşamında, bu rol ve sorumluluğun farkında olan işletmelerin sadece günü kurtarabilmek için kısa vadeli planlarla kârlılık sağlamayı hedeflemedikleri görülmektedir. Bu işletmeler, çevre ve toplumla entegre olmuş

bir vizyona sahip olmakla birlikte, verimlilik, kârlılık ve kurumsal itibarlarını da arttırmayı başarmaktadırlar (Orakçioğlu, 2014, s. 72). O halde, işletmelerin karlılıkları ile sürdürülebilirlik çalışmalarının birbirini desteklediği söylenebilir. Yalnızca ekonomik unsurlara bakarak gerçekleşmiş büyümenin tek başına yoksulluğa engel olmadığı bilinen bir gerçektir. Dünyadaki doğal kaynakların adil ve etkin bir biçimde dağıtılması için ekonomik bir modele ihtiyaç vardır. Şöyle ki; işletmelerin, en temel amaçlarını yani kârlılıklarını arttırırken, topluma ve çevreye zarar vermeyecek bir biçimde faaliyetlerini gerçekleştirmeleri gerekir ki ekonomik sürdürülebilirlik sağlanabilsin (Aras ve Sarıoğlu, 2015, s. 24).

İşletmeler, faaliyetlerinin devamı için; hammaddeyi elde etme şekli, üretilen ürünlerin verimliliği, atıkların asgariye indirilmesi ve geri dönüştürülmesi, ürünlerin paketlenmesi ve dağıtım biçimi, karbon salımını azaltma, iklim değişikliğiyle mücadele, biyoçeşitlilik kayıplarına engel olma, kullanılan enerjinin azaltılması, yenilenebilir malzemeler kullanılması ve gereksiz nakliyeden kaçınılmasından verimsiz süreçlere kadar her konuyu ele alarak, çevreye karşı sorumluluklarını yerine getirebildikleri gibi uzun dönemde de maliyetlerini azaltarak ekonomik açıdan sürdürülebilirliklerini garantilemeyi başarabilirler (Fisk, 2010, s. 190-191). Çünkü, çevre, işletmelerin yaşadığı ve yaşamlarını sürdürmek için onlara ekonomik kaynaklar veren bir ortamdır (Karabulut, 2004, s. 52).

İşletmeler, çevresel etkileri kontrol altına almak amacıyla çevre yönetim sistemleri kurmakta, işletmekte ve bunu da ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemleri Standardı ile belgelemektedirler. Böyle bir sistemle, işletmeler çevre politikası oluşturmakta, planlama yapmakta ve bu plan dahilinde yürütülen faaliyetleri kontrol etmekte, gerekli olduğunda düzeltmekte ve son aşamada ise, üst yönetimin gözden geçirmesi ile sistemin sürekli iyileşme göstermesi sağlanmaktadır. ISO 14001 Çevre Yönetim Sistemleri, işletmenin en üst kademedeki yönetiminden en alt kademedeki çalışana kadar tüm faaliyetlerin çevreyle uyum içerisinde olmasını ve çevrenin korunmasını sağlayan entegre bir sistemdir (Yontar, 2008, s. 483). Böyle bir sistemle, işletmeler çevresel etkileri rahatlıkla kontrol edebilmekte ve böylece yarınlarını güvence altına almaya çalışmaktadırlar.

Daha önce değinildiği gibi, işletmelerin performansları değerlendirilirken, yalnızca finansal göstergelerle yetinilmemekte, işletmelerin çevresel etkilerini nasıl kontrol ettikleri ve sosyal konulara önem verip vermedikleri göz önüne alınmaktadır. Örneğin bir işletme sera gazı emisyonları yüzünden çeşitli yaptırımlarla karşı karşıya kalabilmekte ve müşteri nezdinde itibar kaybı yaşanabilmektedir. 2015'te Volkswagen'in yaşamış olduğu emisyon skandalı buna en güzel örnektir (Çıtak ve Ersoy, 2016, s. 45). Böyle bir durumla karşı karşıya kalmak istemeyen işletmeler ise, sera gazı emisyonlarını ISO 14064 Standardı çerçevesinde hesaplayarak, bağımsız kuruluşlar tarafından denetimden geçmektedirler (Borsa İstanbul, 2014, s. 38).

İşletmeler, aynı zamanda enerji yönetim sistemi kurarak, hem üretimde enerji tasarrufu sağlamakta hem de enerji performanslarını sürekli geliştirmektedirler. Bu yolla maliyetlerini düşürmek suretiyle ekonomik kârlılıklarını da arttırmaktadırlar. ISO 50001 Enerji Yönetim Sistemi Belgesi'ne sahip olan bir işletme enerji konusunda yapmış olduğu yatırım ve çalışmalarla hem maliyet tasarrufu sağlamakta hem de çeşitli kuruluşlar tarafından ödüllendirilerek marka imajını arttırmaktadır (Borsa İstanbul, 2014, s. 41). Yapılan bir araştırmanın sonuçları sürdürülebilir üretim için OHSAS 18001 ve ISO 9001 belgelerine sahip olan işletmelerin, sahip olmayan işletmelere göre hammadde, su ve enerji tasarrufu sağlamada daha başarılı olduklarını ortaya koymaktadır (Gedik ve Çil, 2015, s. 10).

Ayrıca, işletmelerin yarınlarda varlıkları devam ettirebilmeleri için istihdam yaratarak, hem yerel ekonomiye hem de sosyal kalkınmaya destek vermeleri de beklenmektedir (Aras ve Sarıoğlu, 2015, s. 25). Bilindiği gibi, sosyal sürdürülebilirlik sosyal açıdan eşitliğe vurgu yapmaktadır. Başka bir anlatımla, toplumun bireylerinin kaynak ve fırsatlar açısından eşit erişim imkanına sahip olmasıdır (Yangil, 2015, s. 360). Ancak beslenme ve barınma gibi temel ihtiyaçların sürekli karşılanmasının yanında sağlık, güvenlik, eşitlik, özgürlük eğitim ve istihdam gibi temel konulardaki bazı eksiklikler, sürdürülebilir kalkınmaya engel olmaktadır (Ceran, 20117, s. 61). İşte tam bu noktada işletmelere de bazı rol ve sorumluluklar düşmektedir. İşletmelerin; sağlık ve güvenlik, çalışan ilişkileri ve çalışan gelişimi, sosyal çeşitlilik/fırsat eşitliği, insan ve çalışan hakları yönetimi, çocuk işçi çalıştırmamak, sendika özgürlüğü, cinsiyet eşitliği, etik yönetimi, ücretlendirme ve yan haklar gibi hususlarda rol ve sorumluluklar üstlenmeleri gerekir. Bu bağlamda, işletmelerin faaliyetlerini gerçekleştirirken, işçilerinin çalışma ve yaşam şartlarını iyileştirmekle işe başlamaları ve ardından toplumsal yatırımları ele almaları önemli bir gerekliliktir. İşletmeler; sağlığa, spora, eğitime, çocuklara, kültür ve sanata yatırımlar yaparak sosyal kalkınmaya katkılar sağlarlar (Aras ve Sarı oğlu, 2015, s. 26). Böylece, toplumun kaynaklarını kullanan birimler olan işletmeler, toplumdaki bireylerin kaynaklara olan ulaşımını eşitlerler (Yangil, 2015, s. 362).

İşletmelerin, insan hakları açısından önem arz eden BM Küresel İlkeler Sözleşmesi'nin imzacısı olmaları, insan hakları, çalışma koşulları, çevre ve rüşvetle mücadelede on ilkeyi referans aldıklarının en önemli bir göstergesidir. Diğer önemli bir konuda işçilerin sağlıklı ve güvenli bir ortamda çalışmasıdır. Bu sayede daha yüksek bir verimlilik sağlanmasıyla birlikte tazminat, sosyal hizmet ve sağlık giderleri düşürülebilmekte ve bu yolla hem işçilerin yaşam koşulları iyileştirilmekte hem de işçilerin sağlık ve güvenlik maliyetlerinde tasarruf yoluyla ekonomik kazanç elde edilmektedir. Sağlıklı çalışma ortamı yaratmakla, motivasyon ve verimlilik artmakta, işe devamsızlıklar düşmekte ve sendikalarla yaşanması muhtemel sorunlar azalmaktadır (Çıtak ve Ersoy, 2016, s. 45). Bu farkındalığa sahip işletmeler, OHSAS

18001 İş Sağlığı ve Güvenliği Yönetim Sistemini kurmakta ve ilgili standardın gereklerini yerine getirerek, bunu belgelemekte ve böylece tüketici ve toplum nezdinde itibarlarını sağlamlaştırmaktadırlar.

Bilgi toplumuna geçişle birlikte, bilgi işletmelerin en değerli varlığı haline gelmiştir. Doğaldır ki, en değerli varlık olan bilginin izinsiz kullanılmasının, ifşa edilmesinin, yok edilmesinin, değiştirilmesinin ve hasar görmesinin engellenmesi gündeme gelmektedir. Buradan hareketle, işletmeler bilgi güvenliği yönetimi sistemleri kurmakta ve bunu da ISO 27001 Bilgi Güvenliği Yönetim Sistemi ile belgelemektedirler. İşletmeler böyle bir sistem kurmakla her şeyden önce bilgi varlıklarının farkına varmakta, hangi varlıklara sahip olduklarını ve bu varlıkların değerini anlayabilmektedir. Böylece, işletmeler risklerini tanımlayıp yönetebildikleri için, işçilerin motivasyonu artmakta, tüm paydaşların işletmeye olan güven duygusu pekişmekte ve sağlıklı bir çalışma ortamı yaratılmak yoluyla kurumsal sürdürülebilirlik sağlanabilmektedir (Baykara, Daş ve Karadoğan, 2013, s. 231–234).

Görüldüğü üzere, işletmelerin çevresel ve sosyal faaliyetleri, ekonomik performanslarını desteklemektedir. Toplumun ve çevrenin çıkarlarını gözeten bir işletme uzun dönemde ekonomik performansını yukarıya taşıyabilmektedir (Ceran, 20117, s. 62). Yapılan araştırmalar, kurumsal yönetim ilkeleri doğrultusunda toplumsal ve çevresel etkinliklerde bulunan işletmelerin ekonomik performansının yükseldiğini doğrulamaktadır (Renneboog, Horst ve Zhang, 2008, s. 1732). Sürdürülebilirliğin ekonomik, sosyal, çevresel ve yönetim boyutlarının birbirleriyle ilişki ve etkileşim halinde olduğu görülmektedir. İşletmelerin sürdürülebilirlik stratejisi oluştururken bu dört temel boyutu entegre bir yaklaşımla bir bütün olarak dikkate almaları son derece önemlidir. Öte yandan, işletmelerin kurumsal sürdürülebilirlik performansı değerlendirilirken tüm boyutların ele alınması gerektiği oldukça açıktır.

Kurumsal Sürdürülebilirliğin Raporlanması

İşletmelerin kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerindeki konularını geleceğe yönelik değerlendirmeleri, elde ettikleri sonuçlar itibariyle geleceğe yönelik hedefler ortaya koymaları ve bunları da düzenli bir biçimde ölçmeleri, iyileşme ve gelişme adımlarını da raporlamaları gerekir (Pricewaterhouse Coopers, 2011, s.26). Çünkü bütün paydaşlar işletmenin ekonomik, sosyal ve çevresel risklerini ve etkilerini doğru değerlendirdiklerini ve bunları etkin ve verimli bir şekilde yönettiklerini bilmek isterler (Gürer ve Tutkun, 2014, s. 22). O hâlde, kurumsal sürdürülebilirliğin raporlanması işletmenin bütün paydaşlarına hesap verebilir olduğunu göstermektedir (Pricewaterhouse Coopers, 2011, s. 33). İşletmeler de toplumda güvenilirlik kazanmak ve şeffaflık ilkesine uygun faaliyetler sürdürmek amacıyla sürdürülebilirlik faaliyetlerini raporlamaktadır (Faris, Gilbert, Lebianc, Ballou ve Heitger, 2013, s. 6). Kısacası, kurumsal sürdürülebilirlik faaliyetlerinin raporlanması işletmelere aşağıda

sıralanmış olan katkıları sağlar; (i) İşletmelerin gerçekleştirmiş oldukları kurumsal faaliyetler sonucunda ekonomik, sosyal ve çevresel etkilerini meşrulaştırmak, (ii) İşletmenin kurumsal itibarını ve marka değerini artırmak, (iii) Rakiplerin karşısında rekabet avantajı elde etmek, (iv) Maddi ve maddi olmayan performanslar arasındaki bağlantıları ortaya koymak, (v) Şeffaf ve hesap verilebilir olduğunu göstermek, (vi) Yerel ve global mevzuata uymak, (vii) Rakiplerin performansı ile kıyaslama yapmak, (viii) Borsa kotasyon şartlarına uymak, (ix) Çalışanları motive etmek (Schaltegger ve Herzig, 2006, s. 301–324), (x) İşletmenin kredi değerini artırmak, maliyet tasarrufu sağlamak, etkinlik ve verimliliği artırmak (Kolk, 2004, s. 51–64).

Bulduğumuz bu çağda dünyanın dört bir yanında pek çok işletme, sürdürülebilirlik faaliyetlerine ilişkin verilerini sürdürülebilirlik raporları çerçevesinde yayımlamaktadır. Gelişmiş ülkelerde sürdürülebilirlik raporlarının sayıca çok ve açıklamaların niteliksel olduğu, gelişmekte olan ülkelerde ise, bu raporların sayıca az olduğu görülmektedir (Gao, Heravi ve Xiao, 2005, s. 233–242).

İşletmelerin yayımladıkları raporlar arasında kıyaslama, analiz ve değerlendirme yapmak için bazı standartların var olması gerekir. İşte bu standartları yayımlayan global ölçekteki raporlama çerçeveleri; Küresel Raporlama Girişimi'nin geliştirdiği G4, BM Küresel İlkeler Sözleşmesi, Uluslararası Entegre Raporlama Çerçevesi ve Karbon Saydamlık Projesi Raporlama Çerçevesi'dir (Karataş Çetin, Varan ve Fışkın, 2015, s. 15).

Tablo 1
Sürdürülebilirlik Raporlama Çerçevesi

Sürdürülebilirlik Raporlama Çerçevesi	Açıklama
Küresel Raporlama Girişimi G4	GRI tarafından 2016 yılından itibaren kullanılmaya başlanan G4 kılavuzu, işletmelerin ekonomik, sosyal ve çevresel performanslarının tümünü değil, kendi hedefleri ve paydaşları için en öncelikli konuları raporlamalarını içerir. G4 raporlama çerçevesinde “Temel” ve “Kapsamlı” olmak üzere iki seviye bulunmaktadır. “Temel” seviye, işletmelerin ekonomik, sosyal, çevresel ve kurumsal yönetim ile ilgili elzem konuları raporlamasıdır. “Kapsamlı” ise, işletme ile ilgili ek standartların bildirilmesidir (Global Reporting Initiative, t.y., s. 8–11).
UNGC Tarafından Hazırlanan İlkeler Raporu	Ortak bir global kalkınma kültürünü yaymak amacıyla dünyadaki liderlerin katılımıyla 2000 yılında oluşturulan BM Küresel İlkeler Sözleşmesi Girişimi, dünyanın dört bir yanından binlerce şirketin, uluslararası çalışma ve sivil toplum kuruluşlarının desteği ile ortak vizyon, amaç ve değerler doğrultusunda 10 evrensel ilkeyi referans alan raporlama çerçevesidir (Borsa İstanbul, 2014, s. 14).
Entegre Raporlama Çerçevesi	Entegre rapor, bir işletmenin stratejisi, yönetimi, performansı ve beklentileri ile işletmenin dış çevre bağlamında kısa, orta ve uzun vadede değer yaratacağını göstermek amacıyla, kısa ve öz değerlendirme yapılarak raporlanmaktadır (Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi, 2013, s. 7).
Karbon Saydamlık Proje Raporları	Sera gazı emisyonları, su kaynakları yönetimi ve iklim değişikliği politikaları Karbon Saydamlık Proje Raporları aracılığıyla ölçülmekte ve hazırlanmaktadır. Karbon Saydamlık Projesi, 2000 yılında Londra’da başlamış olup, iklim değişikliği ve su kaynakları yönetimi için çözümler üretmek ve geliştirmek amacıyla gütmektedir (İngiltere Büyükelçiliği Ankara ve Sabancı Üniversitesi, 2012, s. 2).

BIST Sürdürülebilirlik Endeksi

Borsa İstanbul, şirketlerin sürdürülebilirlik performansını değerlendirmek amacıyla EIRIS ile Ekim 2013'ten itibaren işbirliği yapmaktadır. EIRIS bağımsız bir kuruluş olarak Johannesburg ve Meksika Borsalarına da değerlendirme ile ilgili hizmetler sunmaktadır (Borsa İstanbul, 2017). EIRIS, şirketleri değerlemeye tabi tutarken; çevre, *biyo-çeşitlilik*, *iklim değişikliği*, *insan hakları*, *tedarik zinciri*, *yönetim kurulu yapısı*, *rüşvet*, *sağlık ve güvenlik* kriterlerini kullanmaktadır. EIRIS, şirketlerin “kamuya açık tüm bilgilerini” değerlendirmekte ve “Endeks Seçim Kriterleri”ni aşan şirketleri, Borsa İstanbul BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'ne dâhil etmektedir (Borsa İstanbul, 2014, s. 43–44).

Kamuya açık tüm bilgilerden kasıt; (i) Finansal tablolar, (ii) Sürdürülebilirlik, kurumsal sosyal sorumluluk ve çevresel, sosyal ve toplum türü raporlar, (iii) Şirketin web sayfası, (iv) Düzenleyici ya da kamu kurumlarının hazırlamış olduğu paydaşlarla paylaşılan bilgiler, (v) Paydaşlarla paylaşılmak amacıyla diğer üçüncü kişiler tarafından hazırlanan ve paylaşılan bilgilerdir.

Araştırma Metodolojisi

Araştırma metodolojisi başlığı altında; araştırmanın amacı, araştırma yöntemi ve içerik analiz süreci, veri toplama ve verilerin analizi ve bulgular başlıklarına yer verilmiştir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın genel amacı, uluslararası faaliyetlerde bulunan şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarının ve web sayfalarının ve/veya faaliyet raporlarının ekonomik, sosyal, çevresel ve yönetim boyutlarına ilişkin açıklamalarının içerik analizi yöntemiyle incelenmesidir. Bu temel amaca yönelik olarak; (i) Fortune 500 Türkiye 2017 listesindeki yer alan ihracatta ilk 100 içerisinde olan şirketlerin kaç tanesinin sürdürülebilirlik raporu yayımladığı, (ii) Sürdürülebilirlik raporu yayımlayan şirketlerin raporlama çerçevesinin ne olduğu, (iii) Sürdürülebilirlik raporu yayımlayan ve yayımlamayan ancak web sayfasında/faaliyet raporlarında sürdürülebilirlik ile ilgili açıklamalar yapan şirketlerin ekonomik, sosyal, çevresel ve yönetim boyutlarına ait göstergeler içerisinde birinci derecedeki çalışmaların ne olduğu, (iv) Yayımlanan sürdürülebilirlik raporlarında ve web sayfalarında/faaliyet raporlarında yapılan açıklamalarda hangi alanlarda eksikliklerin olduğu, (v) Kurumsal performansları yüksek olan bu şirketlerin sürdürülebilirlik performansının da yüksek olup olmadığı araştırılacaktır.

Araştırmanın Yöntemi ve İçerik Analiz Süreci

Çalışma, sürdürülebilirlik çalışmalarına yönelik Türk ihracat şirketleri tarafından yapılan açıklamaların çeşidini ve sunum biçimini analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Bu çalışmanın, araştırma modeli tanımlayıcı araştırma modelidir ve verilerin elde edilmesinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Nitel veri analiz türü olarak en çok kullanılan yöntem içerik analizi olup, genellikle yazılı ve görsel verilerin analiz edilmesinde kullanılmaktadır (Kavut, 2010, s. 13). İçerik analizi şirketlerden tarafından yapılan açıklamaları içerik ve biçimsel olarak sistematik ve objektif olarak betimleyen ampirik bir yöntemdir (Gökçe, 2006, s. 7). Bu bağlamda şirketlerin sürdürülebilirlik çalışmalarına yönelik yaptığı açıklamaların içeriğinin objektif ve sistematik bir biçimde analiz edilmesi için, içerik analiz yöntemi uygun bir tekniktir.

İçerik analizinde araştırma sorularından ve araştırmanın kavramsal çerçevesinde yer alan boyutlardan yola çıkarak kategoriler geliştirilir (Yıldırım ve Şimşek, 2016, s. 240). Daha sonra incelenen olgularda (açıklama ve raporlarda), belirlenen kategoriler çerçevesinde, sayısal ve niteliksel olarak kodlama yapılır (Özdemir, 2010, s. 335). Bir başka ifadeyle, sürdürülebilirlikle ilgili bilgilerin içerik analizinde kodlanması için öncelikle kategorilerin oluşturularak, bu kategori kapsamına dahil olan sürdürülebilirlikle ilgili bilgi türlerini saptamak gerekir.

Kategorilerin oluşturulmasında farklı yaklaşımların kullanıldığı görülmektedir. Raar'ın 2002 yılında yapmış olduğu çalışmada GRI Raporlama Çerçevesini esas alarak kategoriler oluşturmuştur. Gray ve diğerleri, yaptıkları çalışmada ise daha önce yapılmış olan çalışmalardan yola çıkarak kategoriler geliştirmişlerdir (Stray, 2008, s. 698).

Bu amaca yönelik, sürdürülebilirlik çalışmalarının içeriğini oluşturan kurumsal sürdürülebilirliğin; ekonomik, sosyal, çevresel ve yönetim boyutlarına ait alt kategoriler, BIST Sürdürülebilirlik Endeksi seçim kriterleri ve Yangil tarafından geliştirilmiş olan sınıflandırma kullanılarak oluşturulmuştur (Yangil, 2015, s. 365–366). Kurumsal sürdürülebilirliğin dört boyutu Tablo 2'de gösterilmiştir.

Veri Toplama

Fortune 500 Türkiye 2017 listesinde yer alan ihracatta ilk 100 içerisinde olan şirketlerin sürdürülebilirlik açıklamalarını incelemek amacıyla yapılan bu çalışmada verilerin toplanması birkaç aşamadan oluşmaktadır. Çalışmada, uluslararası faaliyetleri olan Fortune 500 Türkiye 2017 listesinde yer alan ihracatta ilk 100 içerisinde olan şirketler tespit edilmiştir.

Bu araştırmanın aşamaları;

- Verileri toplamak amacıyla şirketlerin web sayfalarındaki sürdürülebilirlik raporlarına ve açıklamalarına ulaşılmış ve sürdürülebilirlik raporu yayımlayan şirketler belirlenmiştir.
- Şirketlerin BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde olup olmadığı; yok (0), var (1) şeklinde kodlanmıştır.

Tablo 2

Kurumsal Sürdürülebilirliğin Dört Boyutu

Ekonomik Boyut

Temel Finansal Göstergeler
Finansal Sürdürülebilir Yatırımlar
Yaratılan Ekonomik Değer
Yerel Ekonomiye Katkı

Yönetim Boyutu

Kurumsal yönetim
Risk Yönetimi
İç Denetim
Yönetim Kurulu Yapısı
Genel Müdür ve Yönetim Kurulu Başkanlığı Pozisyonlarının birbirinden Ayrılması

Sosyal Boyut

Personele Yönelik

İş Sağlığı ve Güvenliği
Çalışan İlişkileri ve Çalışan Gelişimi
Yetenek Yönetimi
Ücretlendirme ve Yan Haklar
Sendika Özgürlüğü
Sosyal Çeşitlilik/ Fırsat Eşitliği
İnsan ve Çalışan Hakları Yönetimi
İş Hayatı ve Özel Hayat Dengesi
Kadın ve Erkek İçin Eşit Ücret
Etik Yönetimi

Toplumsal Yatırımlar

Spor
Sağlık
Kültür/Sanat
Eğitime Katkı
Çocuk
Bağış ve Sosyal Yardımlar
Rüşvetle Mücadele
Yerel İşbirlikleri
Yerel Çevredeki Halk
BM Küresel İlkeler Sözleşmesi'nin İmzacısı
ISO 27001 Belgesi
Ürün Sorumluluğu
ISO 9001
OHSAS 18001

Çevresel Boyut

Çevre ve Enerji Yönetimi
Çevre Politikaları
İklim Değişikliği, Sera Gazı Emisyonları
Biyoeçitlilik
Üretim Faaliyetlerinde Enerji Verimliliği
Üretilen Ürünlerde Enerji Verimliliği
Alternatif Yakıt/Hammadde
Çevre Dostu Ürün
Lojistikte Enerji Verimliliği
Malzeme Tüketiminde Verimlilik
Atık Yönetimi/Geri Dönüşüm
Su Yönetimi/Geri Kazanım
Ambalaj Yönetimi
Tedarikçileri Çevresel Değerlendirme
ISO 14001 Belgesi
ISO 50001 Belgesi
ISO 14064 Belgesi

- Sürdürülebilirlik raporu yayımlayan şirketlerin faaliyet alanları; üretim, hizmet ve diğer olarak ifade edilmiştir.
- Şirketlerin, sürdürülebilirlik raporlarının GRI raporlama çerçevesi; “GRI Uygulamalı”, “GRI Referansı” ve GRI Raporlama Çerçevesi dışında” şeklinde ifade edilmiştir.
- GRI raporlama çerçeve seviyeleri “Temel” ve “Kapsamlı” olarak ifade edilmiştir.
- Sürdürülebilirliğin çevresel boyutuna ilişkin açıklamaların sürdürülebilirlik raporlarında ve web sayfalarında/faaliyet raporlarında yer verildiği; bilgi var (1), bilgi yok (0) şeklinde kodlanmıştır.
- Sürdürülebilirliğin ekonomik boyutuna ilişkin açıklamaların sürdürülebilirlik raporlarında ve web sayfalarında/faaliyet raporlarında yer verildiği; bilgi var (1), bilgi yok (0) şeklinde kodlanmıştır.
- Sürdürülebilirliğin sosyal boyutuna ilişkin açıklamaların sürdürülebilirlik raporlarında ve web sayfalarında/faaliyet raporlarında yer verildiği; bilgi var (1), bilgi yok (0) şeklinde kodlanmıştır.

İçerik analizinde güvenilirlik özelliklerinin sağlanabilmesi için farklı kodlayıcılar tarafından metinlerin aynı biçimde kodlanmaları veya tek bir kodlayıcı tarafından metinlerin farklı zamanlarda aynı biçimde kodlanması gerekir (Milne ve Adler, 1999, s. 239). Bu çalışmada kodlama tek kişi tarafından yapılmış ve güvenilirliğin ölçülmesi için, farklı zamanda kodlama işlemi tekrarlanarak tutarlılık test edilmiştir.

Verilerin Analizi ve Bulgular

İçerik analizi, sürdürülebilirlik çalışmalarının içeriğini oluşturan kurumsal sürdürülebilirliğin; ekonomik, sosyal, çevresel ve yönetim boyutlarına ait alt göstergeler, BİST Sürdürülebilirlik Endeks seçim kriterleri ve Yangil tarafından geliştirilmiş olan sınıflandırma kullanılarak oluşturulan kategoriler dahilinde yapılmıştır. İçerik analizinde elde edilen veriler Excel programı yardımıyla analiz edilmiş olup, sürdürülebilirliğin boyutları ve alt göstergeleri frekans ve yüzde olarak belirlenmiş ve tablolar oluşturulmuştur.

Araştırmada Fortune 500 Türkiye 2017 listesinde yer alan ihracatta ilk 100 şirketin sürdürülebilirlik çalışmalarına, sürdürülebilirlik raporu yayımlayanların faaliyet alanına, sürdürülebilirlik raporlarının GRI seviyelerine ve BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'ne dahil olanları belirtmek amacıyla tablolar oluşturulmuştur.

Buna göre, araştırma kapsamındaki şirketlerin sürdürülebilirlik çalışmaları üç ayrı başlıkta değerlendirilmiştir. Tablo 3'e göre 30 şirket sürdürülebilirlik raporu

yayımlamakta 5 şirket de grup düzeyinde raporlama yapmaktadır. Görüldüğü üzere toplamda 35 şirket sürdürülebilirlik çalışmalarını paydaşlarla paylaşmak amacıyla yayımlamaktadır.

Tablo 3

Fortune 500 Türkiye 2017 Listesinde Yer Alan İhracatta İlk 100 Şirketin Sürdürülebilirlikle İlgili Çalışmalarının Analiz Sonuçları

Şirketlerin Sürdürülebilirlik Çalışmaları	Frekans
Sürdürülebilirlik Raporu Yayımlayan Şirket	30
Şirket Grup Düzeyinde Raporlama Yapan Şirket	5
Sürdürülebilirlik Raporu Olmayan Şirket	65
Toplam	100

Tablo 4’te araştırma kapsamında olan şirketlerin sürdürülebilirlik raporu yayımlayanların faaliyet alanları üç ayrı başlık altında toplanmıştır. Buna göre, 27 şirket üretim alanında, 6 şirket hizmet alanında ve 2 şirkette diğer başlığı altında yer almaktadır.

Tablo 4

Fortune 500 Türkiye 2017 Listesinde Yer Alan İhracatta İlk 100 Şirketten Sürdürülebilirlik Raporu Yayımlayanların Faaliyet Alanlarına İlişkin Analiz Sonuçları

Sürdürülebilirlik Raporu Yayımlayan Şirketlerin Faaliyet Alanı	f	%
Üretim	27	86,7
Hizmet	6	10
Diğer	2	3,3
Toplam	35	100

Tablo 5 araştırma kapsamında yer alan şirketlerin yayımladığı sürdürülebilirlik raporlarının GRI raporlama çerçevesi kapsamında olup olmadığını göstermektedir. Buna göre, 23 şirket GRI uygulamalı, 2 şirket GRI referanslı ve 5 şirkette GRI raporlama çerçevesi dışında raporlama yapmaktadır.

Tablo 5

Şirketlerin GRI Raporlama Çerçevesinde Yer Alma Durumuna Göre Analiz Sonuçları

GRI Raporlama Çerçevesi	f	%
GRI Uygulamalı	23	76,7
GRI Referanslı	2	6,6
GRI Raporlama Çerçevesi Dışında	5	16,7
Toplam	30	100

Tablo 6 GRI çerçevesinde raporlama yapan şirketlerin, GRI raporlama çerçevesinden hangi seviyesi kullandıklarını göstermektedir. Buna göre, 21 şirket G4 “Temel” seviyesini, 2 şirket G4 “Kapsamlı” seviyesini kullanmaktadır.

Tablo 6

Şirketlerin GRI Raporlama Çerçeve Seviyesi Analiz Sonuçları

GRI Raporlama Seviyesi	f	%
GRI G4 “Temel”	21	91,3
GRI G4 “Kapsamlı”	2	8,7
Toplam	23	100

Tablo 7 araştırma kapsamına dahil olan şirketlerden borsaya kote olup, Kasım 2017- Ekim 2018 döneminde BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer alan şirketleri göstermektedir. Buna göre, araştırma kapsamındaki 19 şirket BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde yer almaktadır.

Tablo 7

BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde Yer Alan Şirketlerin Analiz Sonuçları

Kasım 2017- Ekim 2018 Dönemi	f
BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde Yer Alan Şirketler	19
BIST Sürdürülebilirlik Endeksi'nde Yer Almayan Şirketler	81
Toplam	100

Tablo 8'e göre, çevre ve enerji yönetimi, iklim değişikliği, sera gazı emisyonları, atık yönetimi/geri dönüşüm ve su kullanımı/geri kazanım ile ilgili açıklamalar 29 şirketin sürdürülebilirlik raporlarında yayımlanmaktadır. Sürdürülebilirlik raporlarının 27'sinde üretim faaliyetlerinde enerji verimliliği, 26'sında ISO 14001 Belgesi, 25'inde tedarikçileri çevresel değerlendirme, 21'inde ISO 50001, 20'sinde üretilen ürünlerde enerji verimliliği, 18'inde lojistikte enerji verimliliği, 16'sında biyoçeşitlilik ve malzeme tüketiminde verimlilik ve ISO 14064 Belgesi ve 14'ünde alternatif yakıt/hammadde ve çevre dostu ürün yer almaktadır. Sürdürülebilirlik raporlarının 5'inde ise ambalaj yönetimine yönelik açıklamalar yayımlanmakta olup, bu oran en düşük frekansa sahiptir.

Sürdürülebilirlik raporu olmayan ancak web sayfasında ya da faaliyet raporlarında sürdürülebilirliğin çevresel boyutu ve alt göstergeleri ile ilgili açıklamalarda bulunan şirketlerin analiz sonuçları Tablo 8'de gösterilmiştir. 39 şirket ISO 14001 belgesi, 37 şirket çevre ve enerji yönetimi ve 30 şirket atık yönetimi/geri dönüşüm ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Şirketlerin, 28'inde çevre politikaları, 25'inde üretim faaliyetlerinde enerji verimliliği, 22'sinde tedarikçileri çevresel değerlendirme ve 18'inde iklim değişikliği, sera gazı emisyonları ile ilgili açıklamalar web sayfalarında ve/veya faaliyet raporlarında yer almaktadır. 14 şirket alternatif yakıt/hammadde ve su yönetimi/geri kazanım, 13 şirket malzeme tüketiminde verimlilik, 9 şirket çevre dostu ürün, lojistikte enerji verimliliği ve ISO 50001 belgesi, 8 şirket üretilen ürünlerde enerji verimliliği, 5 şirket biyoçeşitlilik ve 3 şirket ISO 14064 belgesi ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Sürdürülebilirliğin çevresel boyutlarından ambalaj yönetimi ile ilgili açıklama yapan şirket ise 2 olup, bu oran en düşük frekansa sahiptir.

Tablo 9'da sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu ve yönetim boyutu analiz sonuçları yer almaktadır. Sürdürülebilirlik raporlarının 22'sinde temel finansal göstergeler, 16'sında yerel ekonomiye katkı, 15'inde finansal sürdürülebilir yatırımlar ve 14'ünde ise yaratılan ekonomik değer ile ilgili açıklamalar yer almaktadır. Sürdürülebilirliğin yönetim boyutu altındaki göstergelerden kurumsal yönetim ile ilgili açıklamalar 26 şirketin sürdürülebilirlik raporlarında yayımlanmıştır. Sürdürülebilirlik raporlarının

Tablo 8
Sürdürülebilirliğin Çevresel Boyutu ve Alt Gösterge Analiz Sonuçları

Çevresel Boyut	Sürdürülebilirlik Raporları Olan				Sürdürülebilirlik Raporları Olmayan			
	Bilgi Var		Bilgi Yok		Bilgi Var		Bilgi Yok	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Çevre ve Enerji Yönetimi	29	96,7	1	3,3	37	56,9	28	43,1
Çevre Politikaları	17	56,7	13	43,3	28	43,1	37	56,9
İklim Değişikliği, Sera Gazı Emisyonları	29	96,7	1	3,3	18	27,7	47	72,3
Biyoçeşitlilik	16	53,3	14	46,7	5	7,7	60	92,3
Üretim Faaliyetlerinde Enerji Verimliliği	27	90	3	10	25	38,5	40	61,5
Üretilen Ürünlerde Enerji Verimliliği	20	66,7	10	33,3	8	12,3	57	87,7
Alternatif Yakıt/Hammadde	14	46,7	16	53,3	14	21,5	51	78,5
Çevre Dostu Ürün	14	46,7	16	53,3	9	13,8	56	86,2
Lojistikte Enerji Verimliliği	18	60	12	40	9	13,8	56	86,2
Malzeme Tüketiminde Verimlilik	16	53,3	14	46,7	13	20	52	80
Atık Yönetimi/Geri Dönüşüm	29	96,7	1	3,3	30	46,2	35	53,8
Su kullanımı/Geri Kazanım	29	96,7	1	3,3	14	21,5	51	78,5
Ambalaj Yönetimi	5	16,7	25	83,3	2	3,1	63	96,9
Tedarikçileri Çevresel Değerlendirme	25	85,2	5	14,8	22	33,8	43	66,2
ISO 14001 Belgesi	26	86,7	4	13,3	39	60	26	40
ISO 50001 Belgesi	21	70	9	30	9	13,8	56	86,2
ISO 14064 Belgesi	16	53,3	14	46,7	3	4,6	62	95,4

23'ünde yönetim kurulu yapısı ve 22'sinde genel müdür ve yönetim kurulu başkanlığı pozisyonlarının birbirinden ayrılması, risk yönetimi ve iç denetim ile ilgili açıklamalara yer verilmiş olup, bu oran en düşük frekansa sahiptir.

Sürdürülebilirlik raporu olmayan ancak sürdürülebilirliğin ekonomik boyutu ve yönetim boyutu ile ilgili açıklamalarda bulunan şirketler Tablo 9'da gösterilmiştir. 36 şirket yönetim kurulu yapısı, 32 şirket temel finansal göstergeler ve 25 şirket kurumsal yönetim ve genel müdür ve yönetim kurulu başkanlığı pozisyonlarının birbirinden ayrıldığı ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Şirketlerin 24'ü yaratılan ekonomik değer ve 23'ü finansal sürdürülebilir yatırım, risk yönetimi ve iç denetim ile ilgili açıklamalara web sayfalarında ve/veya faaliyet raporlarında yer vermiştir. Sürdürülebilirliğin ekonomik boyutundan, yerel ekonomiye katkı ile ilgili açıklama yapan şirket sayısı ise 21 olup bu oran en düşük frekans sayısına tekabül etmektedir.

Tablo 9

Sürdürülebilirlik Ekonomik Boyutu, Yönetim Boyutu ve Alt Gösterge Analiz Sonuçları

Ekonomik Boyut	Sürdürülebilirlik Raporları Olan				Sürdürülebilirlik Raporları Olmayan			
	Bilgi Var		Bilgi Yok		Bilgi Var		Bilgi Yok	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Temel Finansal Göstergeler	22	73,3	8	26,7	32	49,2	33	50,8
Finansal Sürdürülebilir Yatırım	15	50	15	50	23	35,4	42	64,6
Yaratılan Ekonomik Değer	14	46,7	16	53,3	24	36,9	41	63,1
Yerel Ekonomiye katkı	16	53,3	14	46,7	21	32,3	44	67,7
Yönetim Boyutu	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>	<i>f</i>	<i>%</i>
Kurumsal yönetim	26	86,7	4	13,3	25	38,5	40	61,5
Risk Yönetimi	22	73,3	8	26,7	23	35,4	42	64,6
İç Denetim	22	73,3	8	26,7	23	35,4	42	64,6
Yönetim Kurulu Yapısı	23	76,7	7	23,3	36	55,4	29	44,6
Genel Müdür ve Yönetim Kurulu Başkanlığı Pozisyonlarının birbirinden Ayrılması	22	73,3	8	26,7	25	38,5	40	61,5

Tablo 10'a göre, iş sağlığı ve güvenliği ve sosyal çeşitlilik/fırsat eşitliği ile ilgili açıklamalar 30 şirketin sürdürülebilirlik raporlarında yayımlanmaktadır. Sürdürülebilirlik raporlarının 28'inde eğitime katkı, 27'sinde insan ve çalışan hakları yönetimi, 25'inde çalışan ilişkileri ve çalışan gelişimi ve 24'ünde etik yönetimi, yerel işbirlikleri ve ISO 9001 ele alınmıştır. Sürdürülebilirlik raporlarının 22'sinde rüşvetle mücadele, OHSAS 18001, yetenek yönetimi, ücretlendirme ve yan haklar, 21'inde BM İlkeler Sözleşmesi imzacısı olma, spor ve çocuk ile ilgili açıklamalar yayımlanmıştır. Buna karşın 20 şirketin sürdürülebilirlik raporlarında ürün sorumluluğu ile ilgili açıklamalara yer verilmiştir. Sürdürülebilirlik raporlarının 19'unda işe alım, 18'inde kadın ve erkek için eşit ücret, yerel çevredeki halk, sağlık ve kültür/sanat, 17'sinde sendika özgürlüğü, 9'unda bağış ve sosyal yardımlar ve ISO 27001 Belgesi ile ilgili açıklamalar yayımlanmıştır. Sürdürülebilirlik raporlarının 7'sinde iş hayatı ve özel hayat dengesi ile ilgili açıklamalara yer verilmekte olup, bu oran en düşük frekans düzeyine tekabül etmektedir.

Sürdürülebilirliğin sosyal boyutu ile ilgili açıklamalara web sayfasında ve/veya faaliyet raporlarında yer veren şirketler Tablo 10'da gösterilmiştir. 40 şirket iş sağlığı ve güvenliği ve ISO 9001 belgesi, 32 şirket etik yönetimi, 31 şirket OHSAS 18001, 28 şirket eğitime katkı, 27 şirket çalışan ilişkileri ve çalışan gelişimi, 26 şirket işe alım, 23 şirket ücretlendirme ve yan haklar, sosyal çeşitlilik ve fırsat eşitliği ve 22 şirket yetenek yönetimi ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Şirketlerin 19'u insan ve çalışan hakları yönetimi, sağlık ve ISO 27001 belgesi, 18'i kültür/sanat, 16'sı bağış ve sosyal yardımlar, 15'i spor ve çocuk, 14'ü yerel işbirlikleri, 13'ü ürün sorumluluğu ve 11'i rüşvetle mücadele konularında açıklamalarda bulunmuştur. 10 şirket sendika özgürlüğü, 7 şirket kadın ve erkek için eşit ücret ve 6 şirket yerel çevredeki halk ile

ilgili açıklamalara web sayfalarında ve/veya faaliyet raporlarında yer vermiştir. 2 şirket BM Küresel İlkeler Sözleşmesi'nin imzacısı olup, bu oran en düşük frekansa sahiptir.

Tablo 10
Sürdürülebilirliğin Sosyal Boyutu ve Alt Gösterge Analiz Sonuçları

Sosyal Boyut	Sürdürülebilirlik Raporları Olan				Sürdürülebilirlik Raporları Olmayan			
	Bilgi Var		Bilgi Yok		Bilgi Var		Bilgi Yok	
	f	%	f	%	f	%	f	%
Personele Yönelik								
İş Sağlığı ve Güvenliği	30	100	0	0	40	61,5	25	38,5
Çalışan İlişkileri ve Çalışan Gelişimi	25	83,3	5	16,7	27	41,5	38	58,5
Yetenek Yönetimi	22	73,3	8	26,7	22	33,8	43	66,2
İşe Alım	19	63,3	11	36,7	26	40	39	60
Ücretlendirme ve Yan Haklar	22	73,3	8	26,7	23	35,4	42	64,6
Sendika Özgürlüğü	17	56,7	13	43,3	10	15,4	55	84,6
Sosyal Çeşitlilik/ Fırsat Eşitliği	30	100	0	0	23	35,4	42	64,6
İnsan ve Çalışan Hakları Yönetimi	27	90	3	10	19	29,2	46	70,8
İş Hayatı ve Özel Hayat Dengesi	7	23,3	23	76,7	4	6,2	61	93,8
Kadın ve Erkek İçin Eşit Ücret	18	60	12	40	7	10,8	58	89,2
Etik Yönetimi	24	80	6	20	32	49,2	33	50,8
Toplumsal Yatırımlar								
Spor	21	70	9	30	15	23,1	50	76,9
Sağlık	18	60	12	40	19	29,2	46	70,8
Kültür/Sanat	18	60	12	40	18	27,7	47	72,3
Eğitime Katkı	28	93,3	2	6,7	28	43,1	37	56,9
Çocuk	21	66,7	9	33,3	15	23,1	50	76,9
Bağış ve Sosyal Yardımlar	9	30	21	70	16	24,6	49	75,4
Rüşvetle Mücadele	22	73,3	8	26,7	11	16,9	54	83,1
Yerel İşbirlikleri	24	80	6	20	14	21,5	51	78,5
Yerel Çevredeki Halk	18	60	12	40	6	9,2	59	90,8
BM Küresel İlkeler Sözleşmesi'nin İmzacısı	21	70	9	30	2	3,1	63	96,9
ISO 27001 Belgesi	9	30	21	70	19	29,2	46	70,8
Ürün Sorumluluğu	20	66,7	10	33,3	13	20	52	80
ISO 9001	24	80	6	20	40	61,5	25	38,5
OHSAS 18001	22	73,3	8	26,7	31	47,7	34	52,3

Tartışma ve Sonuç

Dünya nüfusunda yaşanan artış, kaynak kıtlığının baş göstermesi, ekonomideki kırılganlıklar, doğal kaynakların düşüncesizce tüketilmesi sonucu gelişen çevre

kirliliği, yüksek karbon ayak izinin küresel ısınmayı tetiklemesi ve dünyada yaşanan etik sorunlar gibi bir dizi etken nedeniyle iş yapmanın zorlukları iş dünyasını sürdürülebilir faaliyetlerini benimsemeye ve uygulamaya itmiştir. Dahası, sürdürülebilirlik konusunda bilinçlenen tüketicilerin varlığı, hem ulusal hem de global dünyada var olan yasal uygulamalar, kamuoyunun güvenini kazanma arzusu ve yatırımcı talepleri işletmeleri sürdürülebilirlik kavramı doğrultusunda çalışmaya zorlamaktadır. İşletmeler de bütün bu zorluklar karşısında sürdürülebilirlik stratejilerini planlamakta ve sürdürülebilirlik faaliyetlerini de paydaşlarını bilgilendirmek gayesiyle raporlamaktadırlar. Ekonomik, sosyal, çevresel ve yönetim boyutlarını içeren kurumsal sürdürülebilirlik çalışmaları, dengeli bir biçimde hiçbiri ihmal edilmeden ele alınmalıdır.

Buradan hareketle, bu araştırmada, uluslararası faaliyetleri olan Fortune 500 Türkiye 2017 listesinde yer alan ihracatta ilk 100 içerisinde olan şirketlerin sürdürülebilirlik raporlarında ve web sayfalarında ve/veya faaliyet raporlarında yer alan ekonomik, sosyal, çevresel ve yönetim boyutlarına ait açıklamalar içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Çalışmanın sonucu, 30 şirketin sürdürülebilirlik raporu yayımladığını göstermiştir. Bu şirketlerin 5 tanesi grup şirketler düzeyinde rapor yayımladığı için, aslında 100 şirketten 35 şirketin sürdürülebilirlik raporuna sahip olduğu söylenebilir. Bu rakam, Fortune 500 Türkiye 2017 listesinde yer alan ihracatta ilk 100 içerisinde olan şirketlerin %35'inin raporlama yaptığını göstermektedir. Bu sonuç, kurumsal sürdürülebilirliğin raporlanmasına dair yeterli farkındalık düzeyinin henüz oluşmadığını gözler önüne sermiştir. Araştırma kapsamındaki şirketler, hem yerel hem de global düzeyde oldukça geniş paydaş kitlesine sahip olduğu için, kurumsal sürdürülebilirlik performanslarını raporlamaları meşruiyet kazanmaları açısından da çok önemlidir.

Raporlama yapan şirketlere bakıldığında, 25'i GRI raporlama çerçevesi kapsamında rapor yayımlamaktadır. Bunlardan 23'ü GRI uygulamalı ve 2'i GRI referanslı raporlama yaparken, GRI uygulamalı raporlama yapan şirketlerden; 21'i G4 "Temel" ve 2'si G4 "Kapsamlı" tercih etmiştir. Sürdürülebilirlik raporu yayımlayan 30 ayrı şirketin raporları incelendiğinde, şirketlerin kurumsal sürdürülebilirliğe dair performans düzeylerinin belli eksikliklere rağmen yüksek olduğu söylenebilir.

Kurumsal sürdürülebilirliğin ekonomik, sosyal, çevresel ve yönetim boyutları incelendiğinde, 6 şirketin sürdürülebilirlik raporlarında ekonomik boyuta ve 2 şirketin de yönetim boyutuna yer vermedikleri görülmektedir. Sürdürülebilirlik raporlaması yapan şirketler, sürdürülebilirliğin çevresel boyutu ile ilgili alt göstergelerden; çevre ve enerji yönetimi, iklim değişikliği ve sera gazı emisyonları, atık yönetimi/geri dönüşüm ve su kullanımı/geri kazanımı ele alırken, ambalaj yönetimi düzeyini ele almak konusunda yetersizdir. Ürünlerini ambalajlı bir biçimde satışa sunan şirketler, ambalaj atıklarının bertaraf edilmesinde birinci derecede sorumlu olduklarından,

doğayı kirleten öder prensibi çerçevesinde sebep oldukları atıkların toplanmasından geri dönüştürülmesine kadar olan tüm maliyetleri karşılamak zorundadırlar. Bu açıdan, şirketler maliyetlerini azaltmak ve verimliliklerini artırmak yoluyla değer yaratabilmeleri için, ambalaj yönetim düzeyi şirketler tarafından geliştirilmelidir.

Sürdürülebilirlik raporlaması yapan şirketler, sürdürülebilirliğin sosyal boyutu ile ilgili alt göstergelerden; iş sağlığı ve güvenliği, sosyal çeşitlilik ve fırsat eşitliği, eğitime katkı, insan ve çalışan hakları yönetimi, çalışan ilişkileri ve çalışan gelişimi konularında açıklama yaparken, iş hayatı ve özel hayat dengesi ve ISO 27001 belgesine sahip olma konularında ise, açıklamaların az sayıda şirket tarafından yapıldığı görülmektedir. Şirketlerin, entelektüel sermayelerinin en önemli rekabet avantajı olduğu bilinen bir gerçektir. Entelektüel sermayenin en önemli unsuru da insan sermayesi olduğu için, şirketlerin rakipleri karşısında rekabet üstünlüğü sağlayabilmeleri için de çalışanlarının iş hayatı ve özel hayat dengesini sağlamak adına çalışmalar geliştirmeleri önemlidir. Diğer yandan şirketlerin ISO 27001 Bilgi Güvenliği Yönetim Sistemi belgelendirmesi çok önemli bir husustur. Bilgi şirketlerin en önemli varlıklarından olup, bilgi alt yapılarının güvenliğini güvence altına almak önemli bir gerekliliktir. Bu belgeye sahip olmak, bir şirketin bilgi güvenliğine verdiği önemin çok güçlü olduğunu göstermektedir.

Sürdürülebilirlik raporu yayımlayan şirketlerin, sürdürülebilirliğin ekonomik boyutuna yönelik yaptığı açıklamalar incelendiğinde, şirketler çoğunlukla temel finansal göstergelerle ilgili açıklamalara sahipken, yerel ekonomiye katkı, finansal sürdürülebilir yatırımlar ve yaratılan ekonomik değerlere ait açıklamalar yapan şirketler az sayıdadır. Yönetim boyutuna ait açıklamalar incelendiğinde ise, çoğunlukla tüm göstergelere yönelik açıklama yapan şirket sayısı yüksek düzeydedir. Ülkelerin kalkınması için işletmelere de belli görevler düşmektedir. Bu anlamda işletmelerin yerel ekonomiye katkılar sağlamaları ve yarattıkları ekonomik değerlerle toplumdan aldıklarını topluma vermeleri gerekir.

Araştırma kapsamında olan, ancak sürdürülebilirlik raporlaması yapmayan şirketlerin web sayfaları ve/veya faaliyet raporlarında sürdürülebilirliğin çevresel boyutu ile ilgili açıklama yapan şirketler incelendiğinde, ISO 14001 belgesine sahip olan ve çevre ve enerji yönetimi konularında açıklamalar yapan şirketlerin sayıca yüksek olduğu görülmektedir. Diğer yandan ambalaj yönetimi, biyoçeşitlilik ve ISO 14064 belgesine sahip olma konularında açıklama yapan şirket sayısı yeterli düzeyde değildir. ISO 14064 şirketlere; paydaş yükümlülüğü, itibar ve güven, sera gazlarının izlenmesi ve raporlanması konusunda sağlam aşamalar kat edilmesi ve sera gazı emisyonlarını azaltmak konusunda kanıtlanabilir taahhütte bulunma hususlarında faydalar sağlamaktadır.

Sürdürülebilirlik raporu yayımlamayan ancak web sayfasında ve/veya faaliyet raporlarında sürdürülebilirliğin sosyal boyutuna ait açıklama yapan şirketler

incelendiğinde, iş sağlığı ve güvenliği, etik yönetim ve ISO 9001 belgesine sahip olma konularında açıklama yapan şirket sayısı yüksek olmasına karşın, iş hayatı ve özel hayat dengesi, kadın ve erkek için eşit ücret ve yerel çevredeki halk ile ilgili açıklama yapan şirket sayısı çok azdır. Görüldüğü üzere, araştırma kapsamındaki şirketlerin sürdürülebilirlik raporu yayımlayan ve yayımlamayan şirketlerde iş hayatı ve özel hayat dengesi ile ilgili çalışmalara yeterince önem vermedikleri söylenebilir.

Sürdürülebilirlik raporu yayımlamayan ancak web sayfasında ve/veya faaliyet raporunda sürdürülebilirliğin ekonomik ve yönetim boyutuna ait açıklama yapan şirketler incelendiğinde, temel finansal göstergeler ve yönetim kurulu yapısı konularında açıklama yapan şirket sayısı görece diğer ekonomik ve yönetim boyutunun alt göstergelerine göre, daha fazla sayıda olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak, işletmelerin, istihdam yaratmaları ve bu sayede yerel ekonomiye ve sosyal kalkınmaya katkı sağlamaları, çalışanlarının iş hayatı ve özel hayat koşullarını iyileştirmeleri, çalışanlar arasında ırk, cinsiyet, dil ve din gibi ayrımcılıkları ortadan kaldırmaları, tüketicilerin, yerel çevredeki halkın ve gelecek kuşakların yaşam kalitesini dikkate almaları ve insana değer veren uygulamaları ve faaliyetleri benimseyerek, operasyonlarını gerçekleştirmeleri çok önemlidir. Buradan hareketle, sürdürülebilir yaşam biçimlerine erişebilmek için, gelecekte iş dünyasının ne şekilde örgütlenmesi gerektiği konusunda doğru kararların verilmesi kritik derecede önemlidir.

Kaynakça/References

- Aras, G. ve Sarioğlu, G. U. (2015). *Kurumsal raporlamada yeni dönem: Entegre raporlama*. İstanbul: TÜSİAD.
- Argüden, Y. (2007). Yönetim kurulu sırları. *İç Denetim Dergisi*, 20(Sonbahar), 30–32.
- Arsantaş, C. C. ve Afacan Fındıklı, M. (2010). İMKB-50’de yer alan şirketlerin yönetim kurulu yapılanmaları. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 39(2), 258–275.
- Barkemeyer, R., Preuss, L., & Lee, L. (2015). On the effectiveness of private transnational governance regimes—Evaluating corporate sustainability reporting according to the Global Reporting Initiative. *Journal of World Business*, 50(2), 312–325.
- Baykara, M., Daş, R. ve Karadoğan, İ. (2013, May). Bilgi güvenliği sistemlerinde kullanılan araçların incelenmesi. *1st International Symposium on Digital Forensics and Security (ISDFS’13)* (s. 231–239). Elazığ.
- Bıçakçı, A. B. (2012). Sürdürülebilirlik yönetiminde halkla ilişkilerin rolü. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 4(1), 47–56.
- Borsa İstanbul. (2014). *Şirketler için sürdürülebilirlik rehberi*. <http://www.borsaistanbul.com/data/kilavuzlar/surdurulebilirlik-rehberi.pdf> adresinden edinilmiştir
- Borsa İstanbul. (2017). *Bist Sürdürülebilirlik Endeksi*. <http://www.borsaistanbul.com/endeksler/bist-pay-endeksleri/surdurulebilirlik-endeksi> adresinden edinilmiştir.
- Ceran, E. B. (2017). Kurumsal sürdürülebilirlik kavramı ve ölçümüne ilişkin bir ön çalışma. *İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 46, 59–70.

- Çaymaz, E., Soran, S., & Erenel, F. (2014). The relationship between corporate sustainability and corporate social responsibility in business: Global compact Turkey. *Journal of Management Marketing and Logistic*, 1(3), 208–217.
- Çıtak, L. ve Ersoy, E. (2016). Firmaların BIST sürdürülebilirlik endeksine alınmasına yatırımcı tepkisi: Olay çalışması ve ortalama testleri ile bir analiz. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, 8(1), 43–57.
- Dönmez Polat, D. (2017). Sürdürülebilirlik bakış açısı ile işletme. I. Mendeş Pekdemir (Ed.), *İşletmelerde sürdürülebilirlik dinamikleri* içinde. İstanbul: Beta Yayınevi.
- Faris, C., Gilbert, B., Lebianc, B., Ballou, B., & Heitger, D. L. (2013). *Demystifying sustainability risk: Integrating the triple bottom line an enterprise risk management program*. Committee of Sponsoring Organizations of the Treadway Commission.
- Fisk, P. (2010). *Sürdürülebilir büyüme “insan, gezegen, kar”* (E. Yıldırım, Çev.). İstanbul: Media Cat Kitapları.
- Gao, S. S., Heravi, S., & Xiao, J. Z. (2005). Determinants of corporate social and environmental reporting in Hong Kong: A research note. In *Accounting Forum* (Vol. 29, No. 2, pp. 233–242). Elsevier.
- Gedik, T. ve Çil, M. (2015). Batı Karadeniz bölgesinde yer alan orman ürünleri sanayi işletmelerinde sürdürülebilir üretim uygulamaları üzerine bir araştırma. *Ormancılık Dergisi*, 11(2), 1–12.
- Glavič, P., & Lukman, R. (2007). Review of sustainability terms and their definitions. *Journal of Cleaner Production*, 15(18), 1875–1885.
- Global Reporting Initiative. (t.y.). *G4 sürdürülebilirlik raporlaması kılavuzları: Raporlama ilkeleri ve standart bildirimler*. <https://www.globalreporting.org/resourcelibrary/Turkish-G4-Part-One.pdf> adresinden edinilmiştir.
- Gökçe, O. (2006). *İçerik analizi - Kuramsal ve pratik bilgiler*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Güngör Tanç, Ş. ve Cingöz, A. (2011). Kurumsal yönetim ve çevresel performans: İMKB’de işlem gören şirketler üzerine bir araştırma. *Möдав*, 4, 203–219.
- Gürer, Ç. ve Tutkun, S. (2014). Sürdürülebilirlik yolculuğu. *KPMG Gündem Dergisi*, 19(Temmuz-Eylül), 20–22.
- Huang, T., & Wang, A. (2010, October). Sustainability reports in China: Content analysis. In *Future Information Technology and Management Engineering (FITME), 2010 International Conference on* (Vol. 2, pp. 154–158). IEEE.
- IIA Global Perspectives and Insights. (2015). *Beyond the Numbers: Internal audit’s role in nonfinancial reporting*. Retrieved from <https://iaonline.theiia.org/2017/Pages/Beyond-the-Numbers.aspx>
- İngiltere Büyükelçiliği Ankara ve Sabancı Üniversitesi. (2012). *CDP Türkiye En İyi Uygulamalar Kitapçığı*. http://research.sabanciuniv.edu/18931/1/CDP_Turkiye_-_En_ iyi_Uygulamalar_Kitapcigi.pdf
- Karabulut, E. (2004). İşletmelerde yeşil yönetim uygulamalarının işletme başarısına katkısını incelemeye yönelik bir araştırma. *İ.Ü. İşletme Fakültesi Dergisi*, 33(1), 51–68.
- Karataş Çetin, Ç., Varan S. ve Fışkın, C. S. (2015). Sürdürülebilirlik raporlamasında paydaş katılımı: Türkiye’deki firmaların analizi. *Ege Stratejik Araştırma Dergisi*, 6(1), 9–35.
- Kavut, L. (2010). Kurumsal yönetim, kurumsal sosyal sorumluluk ve çevresel raporlama: İMKB 100 şirketlerinin çevresel açıklamalarının incelenmesi. *YÖNETİM: İstanbul Üniversitesi İşletme İktisadi Enstitüsü Dergisi*, 66, 9–43.

- Kolk, A. A. (2003). Trends in sustainability reporting by the fortune global 250. *Business Strategy and The Environmental*, 12, 279–291.
- Kolk, A. A. (2004). Decade of sustainability reporting: Developments and significance. *International Journal of Environment and Sustainable Development*, 3(1), 51–64.
- Korkmaz, S. (2009). *İşletmelerin sosyal sorumlulukları*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Mısırdalı Yangil, F. (2015). Kurumsal sürdürülebilirlik kapsamında sürdürülebilirlik raporlarına yönelik içerik analizi: Türkiye’deki en büyük 100 sanayi işletmesi. *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 7(3), 356–376.
- Milne, M. J., & Adler, R. W. (1999). Exploring the reliability of social and environmental disclosures content analysis. *Accounting, Auditing and Accountability Journal*, 12(2), 237–256.
- Orakçioğlu, S. (2014). Sürdürülebilirlik ve istikrar. *Turcomoney Dergisi*, 45, 72.
- Özçelik, F. (2013). Sürdürülebilirlik performans karnesi. *Journal of Yaşar University*, 8(30), 4985–5008.
- Özdemir, M. (2010). Nitel veri analizi: Sosyal bilimlerde yöntem bilim sorunsalı üzerine bir çalışma. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 323–343.
- Özgül, B. ve Tarhan Mengi, B. (2016). *Kurumsal sürdürülebilirlik ve güvencesi: “İç denetim”*. İstanbul: Beta Yayınevi.
- PWC, İMKB ve İş Dünyası ve Sürdürülebilirlik Kalkınma Derneği. (2011). *Türk İş Dünyası’nda sürdürülebilir uygulamaları değerlendirme raporu*. Yazar
- Renneboog, L., Horst, J. T., & Zhang, C. (2008). Socially responsible investments: Institutional aspects, performance, and investor behavior. *Journal of Banking & Finance*, 32(9), 1723–1742.
- Schaltegger, S., & Herzig, C. (2006). Corporate sustainability reporting-an overview. S. Schaltegger, M. Bennett, & R. Burritt (Eds.), *Sustainability accounting and reporting* (pp. 301–324). Dordrecht, Springer Publishing.
- Stray, S. (2008). Environmental reporting: The U.K. water and energy industries: A research note. *Journal of Business Ethics*, 80, 697–710.
- Şahin, Z., Çankaya, F. ve Karakaya, A. (2018). *Sürdürülebilirlik raporlarının sektörlere ve yıllara göre analizi*. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 20, 17–32
- Tang, F. Y., & Chan, K. Y. (2010). *Research on sustainability reporting in Hong Kong*. An honours degree project submitted to the school of business in partial fulfillment of the graduation requirement for the degree of bachelor of business administration (Honours). Hong Kong: Hong Kong Baptist University. Retrieved from <http://libproject.hkbu.edu.hk/trsimage/hp/07009496.pdf>
- TÜSİAD. (2008). *Yönetim Kurulları’nda iç denetim hakkında sorulması gereken 12 soru*. İstanbul: Yazar.
- Uluslararası Entegre Raporlama Konseyi. (2013). *Uluslararası <ER> Çerçevesi*. <http://ww4.ticaret.edu.tr/kyss/wp-content/uploads/sites/35/2014/07/13-12-08-THE-INTERNATIONAL-IR-FRAMEWORK-Turkish.pdf> adresinden 20.01.2018 tarihinde edinilmiştir.
- Uzun, A. K. (2006, Ağustos). Kurumsal yönetim ve iç denetimin rolü. *Referans Gazetesi*.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (10. basım). Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Yontar, İ. G. (2008). Sürdürülebilir çevre ve ekonomi için bir araç: Türkiye’de ISO 14001 çevre yönetim sistemi standardı. *Review of Social, Economic & Business Studies*, 9(10), 477–500.
- Yurtsever, G. (2014, Aralık). Sürdürülebilirlik yaşam biçimimiz olmak zorunda – Kişisel ihtiyaçlar. *Turcomoney Dergisi*, 47, 98.